

TOIAGUL – OBIECT RITUAL, SEMN AL PUTERII ȘI AL ÎNȚELEPCIUNII*

LOREDANA-MARIA ILIN-GROZOIU**

Din cele mai vechi timpuri, toiagul însoțea călătorul, fiind sprijin la mers sau apărător în fața primejdiilor. Însemn al drumețului, toiagul era un obiect indispensabil în depășirea obstacolelor ivite, dar ajuta și la înaintare în cazul unui defect fizic. Sprijinit de poartă sau ușă, toiagul era considerat, în mod simbolic, un instrument de pază al casei fără stăpân, lăsată neîncuiată.

Potrivit credințelor populare, toiagul face parte din categoria adjuvanților sufletului călător spre Împărăția Divină. Cu toiagul, sufletul se apără de câinii morților care îl latră în prima noapte, necunoscându-l¹. În mai multe localități din Transilvania, după înmormântare, două sau trei rude apropiate ale decedatului mergeau noaptea la mormânt, îl stropeau cu apa adusă într-un ulcior și aprindeau toiagul cât timp acestea făceau 15 metanii. Se credea că astfel erau îmblânziți cățeii pământului. Lumânarea de ceară rămasă se ducea la biserică².

Toiagul mortului, numit în raport de zona etnografică *stat*, *trupnic*, *boi*, *lumină de stat*, *privighetoare* este o lumânare egală cu lungimea trupului decedatului, confecționată din ceară de albine, pe un fitil, împletită în cercuri concentrice și aprinsă în anumite momente ale desfășurării ceremonialului funerar. În Oltenia, toiagul de înmormântare se numește *stat*, se confecționează de către o femeie curată dintr-un fir de ață de tors și se așează pe pieptul mortului. Se aprinde când preotul citește rugăciunile de ieșire a sufletului, în timpul slujbei acasă și în biserică, precum și când se fac opririle sau odihnele la troițe, la răscruci de drum, la trecerea peste un pod. Discul făcut din lumânări care a rămas se va aprinde timp de patruzeci de zile pe mormânt de către femeia care se ocupă cu tămâiatul sau va fi

* Articolul face parte din proiectul de cercetare *Cultură populară și valori spirituale în Oltenia. Permanență și schimbare în practica obiceiurilor calendaristice și cele legate de existența umană*, inclus în programul de cercetare al Institutului de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor”, Craiova: „Dezvoltarea economico-socială, politică și culturală a Olteniei istorice, condiția integrării în comunitatea euroregiunilor”. O parte din material a fost susținut în cadrul simpozionului internațional „Mehedinți, istorie, cultură și spiritualitate”, ediția a XI-a, organizat de Mitropolia Olteniei, Episcopia Severinului și Strehaiei, Drobeta Turnu-Severin, 7–9 mai 2018.

** Cercetător științific III, dr., Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor”, Craiova al Academiei Române; e-mail: lorelayy2007@yahoo.com.

¹ Ion Ghinoiu, *Lumea de aici, lumea de dincolo. Ipostaze românești ale nemuririi*, București, Editura Fundației Culturale, 1999, p. 221.

² Simion Florea Marian, *Înmormântarea la români. Studiu etnografic*, București, 1892, pp. 155–156.

îngropat alături de decedat: „Mai demult, statul îl făcea o femeie bătrână care se ocupa de ale mortului, din ceară curată de albine pe o sfoară de cânepă de lungimea mortului. Statul este așezat ca un colăcel pe pieptul mortului lângă mâinile încrucișate și se aprinde când vine popa să citească de ieșirea sufletului, când vine să-l ia de acasă popa pe mort în ziua înmormântării și în biserică în timpul slujbei. Pe măsură ce arde, se desface din el. Se ridică de pe pieptul mortului și se dă femeii care tămâie să-l aprindă la mormânt 40 de zile. De stat trebuie să ai mare grijă, să nu-l ia femeile că fac vrăji cu el. Tot vrăji fac și cu piedica mortului, o sfoară groasă roșie cu care se leagă picioarele mortului. Picioarele mortului se dezleagă când spune popa în biserică, sfoara se rupe și se lasă în tron”³. Se crede că, pe această lumânare specială se reazimă sufletul mortului ca pe un adevărat toiag când călătorește spre cealaltă lume.

Alexandru Lambrior, în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, nota că în Moldova, pentru confecționarea toiagului de ceară, era utilizată și lumânarea care a fost ținută muribundului în mână când i-a ieșit sufletul⁴. În legătură cu ceara lumânărilor, trebuie avute în vedere și atributele sacramentale ale albinei, aceasta simbolizând sufletul în culturile tradiționale ale mai multor popoare: la egipteni, sufletul vine de la zeul Ra, ale cărui lacrimi se transformă, pe pământ, în albină; în India, se crede în Uriași ai sufletului care sălășluiesc în albine; în Bucovina, potrivit credințelor populare, sufletele celor care au săvârșit fapte bune se transformă în albine, iar în Lumea Lui Dumnezeu albinele sunt sufletele oamenilor plăcuți acestuia⁵.

Ion Ghinoiu ne furnizează date importante despre atestarea obiceiului de a i se confecționa mortului un toiag în Moldova, Transilvania și Banat. În unele părți din Moldova, lumânarea de ceară se răsuca pe un toiag de lemn, căpătând înfățișarea stâlpului funerar, cu șarpele încolăcit în jurul său⁶. Astfel, obiceiul în care o mare însemnătate se dă toiagului are o vechime incontestabilă, este răspândit și atestat de cercetările de specialitate în toate teritoriile locuite de români⁷.

Deoarece aceluiși câmp semantic al toiagului aparțin nuiiua și bățul, vom aduce în discuție câteva ritualuri care promovează valențele etnologice ale acestora în spațiul etnografic oltenesc.

Nuiiua de alun este folosită la măsurarea mortului în scopul confecționării locuinței postume. În zona Gorjului, această nuiiua, după utilizare, se rupe în trei bucăți și se aruncă în mormânt.

³ Inf. Maria Luță, 89 de ani, localitatea Stoicești, jud. Dolj, 2019.

⁴ „Convorbiri literare”, anul IX, 1875, nr. 4, p. 155.

⁵ Elena Maxim, *Izomorfismul suflet-albină*, în „Anuarul Institutului de Etnografie și Folclor «Constantin Brăiloiu»”, serie nouă, tom 5, 1994, p. 89.

⁶ Ion Ghinoiu, *Mică enciclopedie de tradiții românești*, Oradea, Editura Agora, 2008, p. 311.

⁷ „Toiagul ce se pune la capătul mortului simbolizează candelile aprinse ori lumina faptelor bune cu care creștinul îl va întâmpina pe Hristos la Judecata de Apoi. Toiagul mai simbolizează virul vieții omului pe pământ” (Nicolae D. Necula, *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. I, București, Editura Trinitas, 2014, p. 64).

Toiagul, o ramură sau un băț de pom roditor, apare implicat și în ceremonialul de pomenire a defunctului. În Oltenia, toiagul mortului este de alun, corn sau măr și are în vârf fixată o lumânare care se aprinde în cadrul procesiunii religioase săvârșite de către preot. Toiagul este împodobit și cu măr (poate fi înlocuit la nevoie și cu alte fructe), covrig (colăcel), o bucată dreptunghiulară de pânză (prosop, batic sau batistă) pe care este înodat un ban de metal și un buchețel de flori, iar lângă el se pune o oală de pământ (sau un vas cu apă). La toate soroacele de pomenire individuală, toiagul este dăruit împreună cu mâncarea și o găleată cu apă sau o oală de pământ unui copil sau unui adult de același sex cu cel decedat. Potrivit credințelor populare, toiagul trebuie așezat în capul mesei întrucât va păzi mâncarea. Și în Banat, toiagul, substitutul mortului, era incinerat simbolic: „...așezându-se cu toții la masă, se stinge lumânarea și se pune bățul pe un scaun lângă masă, ținând astfel locul mortului”⁸.

În practicile funerare, măru (creanga și rodul) dobândește valențe integratoare: după depășirea tuturor obstacolelor, sufletul decedatului este integrat în lumea de Dincolo, în familia moșilor și strămoșilor mitici. Colacul, prosopul și florile dovedesc o simbolistică aparte, fiind percepute, în mentalul colectiv ca mijloace care au puterea de a ajuta sufletul să depășească piedicile puse în calea sa.

Bățul de alun (răbojul) apare implicat și în ritualul sloboziturii apei la râu sau la jgheabul unei fântâni la șase săptămâni de la decesul unei persoane. Deoarece ritologiei apei i-am dedicat studiul *Simbolismul apei în riturile de trecere din Oltenia*, apărut în anul 2014, în „Anuarul Institutului de Etnografie și Folclor «Constantin Brăiloiu»”⁹, vom preciza doar că pe răboj este însemnat, prin creștături, numărul găleților aduse înainte de răsăritul soarelui de către fiecare nubilă timp de patruzeci de zile de la deces. Bățul de alun, rupt în două sau în trei bucăți și cele trei lumânări aprinse la cele două capete sunt așezate într-un suport de coajă de dovleac (*troacă, cotovaică*) căruia i se dă drumul să plutească pe o apă curgătoare. În credințele populare, dacă troaca de dovleac va ajunge la mijlocul pârâului și va pluti, fără să se răstoarne, înseamnă ca izvorul a fost primit, dacă nu, trebuie să i se dea mortului multă apă de pomană.

Bățul de alun dobândind virtuți de consacrare și integratoare apare pe parcursul ceremonialului nupțial, după cum relevă o informație din Oltenia: „Dimineața devreme, mireasa cu nuntașii tineri și cumnatul de mână pleacă să adape bradul la o fântână către răsărit. Ia cu ei o găleată pe care o duc cu ajutorul unui băț de alun”¹⁰. În ceremonial este implicată fântâna, simbol al fertilității.

Puterile magice ale bățului de alun se regăsesc și în anumite momente ale ciclului calendaristic, dintre care, în continuare, vom trece în revistă câteva exemple din varietatea contextelor rituale în care apare implicat.

⁸ Theodor Burada, *Datinile poporului român la înmormântări*, în „Opere”, vol. III. *Folclor și Etnografie*, București, Editura Muzicală, 1978, p. 34.

⁹ Loredana-Maria Ilin-Grozoiu, *Simbolismul apei în riturile de trecere din Oltenia*, în „Anuarul Institutului de Etnografie și Folclor «Constantin Brăiloiu»”, serie nouă, tom 25, 2014, pp. 159–171.

¹⁰ Inf. Elisabeta Drăghici, 70 de ani, localitatea Ungureni, jud. Dolj, 2017.

În Oltenia și Banat, în ajunul Crăciunului, cetele de colindători purtau în mână bețe de alun (*colindețe* sau *colinde*) pregătite din timp. Redăm o descriere amplă a confecționării colindelor în județul Vâlcea: „Cu două săptămâni înainte de Crăciun copiii se duceau în pădure, după bețe de alun, alegând pe cele mai drepte și netede în coajă. Se spune că bețele trebuiau procurate din timp, ca să nu vină părintele Ignatî cu țipătul porcilor „să le strâmbeze”. Le așezau la uscat, după sobă, și, în noaptea spre Ignat, tatăl copiilor dintr-o casă le cojea, le înfășura în belterii (fășii) din coajă de tei și le înnegrea la fumul de la coș sau la cel produs din focuri aprinse din coajă de mestecăn. După afumare, fășiile din coajă de tei se îndepărtau, bețele rămânând frumos ornamentate. Pentru a putea fi aprinse ca niște torțe, în vârfuri se fixa coajă de cireș¹¹. În timp ce rostesc urările, colindătorii scormonau cu ajutorul bețelor de alun în focul din vatră : „Bună dimineața la Moș Ajun / Că-i mai bună a lui Moș Crăciun / Porcii unturoși / Oamenii sănătoși / Câte cuie pe casă / Atâția poli pe masă / O mie de vaci, cai, boi, / Capre, porci, oi, / Și mai multă sănătate / Că-i mai bună decât toate”¹². Urările au în vedere o stare bună de sănătate, sporul casei și prosperarea belșugului.

Tot de Crăciun, care este și sărbătoare dedicată sufletelor morților, aceste bețe de alun ornamentate se dau de pomană sau sunt înfipte de copii lângă cruce, pentru a fi acestora de folos în călătoria din noaptea de Ajun a Crăciunului¹³.

În funcție de tehnica ornamentației, Petru Caraman identifică în studiul său două variante ale toiagului de colindător: toiagul ornat prin afumare și cel sculptat. În opinia sa, acestea amintesc despre vechi reprezentări ale șarpelui alb și a celui negru, care se încolăcesc formând fie benzi spiralate alternative, fie romburi. Element de recuzită, toiagul colindătorilor, potrivit autorului, nu este înrudit cu thrs-ului dionisiac, caduceul lui Hermes-Mercur sau sceptrul lui Janus¹⁴.

Practicile rituale de la *Mucenici*, precum și cele de la *Joimari* legate de cultul morților implică de asemenea bățul de alun care dobândește potențe sporite. Potrivit mentalului popular, în aceste zile cei trecuți dincolo („moșii”) se întorc pentru moment pe pământ și solicită anumite drepturi. În sprijinul credinței în întoarcerea sufletelor celor decedați cu prilejul sărbătorilor de primăvară pot fi aduse următoarele mărturii: „La Mucenici și de Joimari aprindem focurile dimineața în bătătură și la cimitir cu surcele de alun pentru a se încălzi morții noștrii. Lemnele de alun aduse din pădure se rup în mai multe bucăți, nu se taie cu toporul. Lângă foc, pe o măsuță joasă cu trei picioare pe care o am de la părinții mei, acum nu se mai fac, punem ulcele cu apă și vin ca să-și potolească setea. În

¹¹ Georgeta Nițu, *Plantele în gospodăria țărănească tradițională. Dicționar*, Craiova, Editura Fundației „Scrisul Românesc”, 2003, pp. 16–17.

¹² *Ibidem*, p. 17.

¹³ Ion Ghinoiu, *Vârstele timpului*, București, Editura Meridiane, 1988, p. 130.

¹⁴ Petru Caraman, *Descolindatul în orientul și sud-estul Europei. (Studiu de folclor comparat)*, ediție îngrijită și postfață de Ion H. Ciubotaru, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 1997, pp. 412–415.

jurul mesei punem și scăunele mici ca să se odihnească”¹⁵ ; „La Joimari ne sculăm devreme și facem focurile în curți cu lemne de alun sau boj că vin morții pe la noi. Lângă focul aprins așezăm o masă pe care punem colaci cu lumânări și căni cu apă. Cei plecați dintre noi vin și se încălzesc, mănâncă și pleacă. Se spune că dacă nu-i aștepți vin și pleacă supărați”¹⁶. Se remarcă grijă deosebită și atenția acordată întoarcerii moșilor și strămoșilor cu ocazia celebrării unor evenimente creștine. Alături de vegetal, dobândesc virtuți de consacrare și integratoare colacul, lumânarea și apa, simboluri întâlnite și în alte contexte rituale. Sunt valorificate și disponibilitățile focului ritual, element polarizator care traversează, ca și în alte regiuni ale țării, întregul an calendaristic.

Toiagul este asociat cu dansul care îndeplinește funcții rituale legat de sărbătorile de vară, cel al Călușarilor. La începutul secolului al XX-lea modelul ritual al călușului este atestat de către Ionuț Semuc în Câmpia Dunării (ambele maluri), în Transilvania, Banat și în sudul Moldovei¹⁷. În cadrul derulării secvențelor obiceiului, toiagul apare ca element de recuzită magică, fiind purtat de către vătaf și de către ceilalți dansatori.

Toiagul are valoare de semn distinctiv și de simbol al unei autorități sau demnități. Toiagul arhieresc (lat. *baculus pastoralis*) este însemnul distinctiv purtat de ierarhi și monarhi de rang înalt ai bisericii creștine apusene și de răsărit care simbolizează autoritatea păstorească și dreptul de jurisdicție. La primirea toiagului de păstor se rostește rugăciunea: „Toiagul puterii tale ți-l trimite Domnul din Sion”¹⁸. Este confecționat din lemn sau metal și este împodobit în partea de sus cu un ornament reprezentând doi șerpi afrontați ce simbolizează înțelepciunea pastorală¹⁹ peste care se suprapune un glob, surmontat de o mică cruce. Prototipul toiagului de păstor este în *Vechiul Testament* toiagul lui Aaron: „Apoi Moise a pus toiegele înaintea Domnului, în cortul adunării. Iar a doua zi au intrat Moise și Aaron în cortul adunării și iată toiagul lui Aaron, din casa lui Levi, odrăslise, înmugurise și făcuse migdale”²⁰. Astfel, paterița simbolizează puterea de a păstori Biserica și autoritatea pastorală a arhierelui.

În *Vechiul Testament*, Moise este ales de Dumnezeu în vederea eliberării poporului evreu din robia egipteană. Îi încredințează acestuia misiunea conducerii și a îndrumării spre Țara Sfântă prin semnul vizibil al puterii care este toiagul: „Iar tu ridică-ți toiagul și-ți întinde mâna asupra mării și o desparte, și vor trece fiii lui Israel prin mijlocul mării ca pe uscat. Iată, Eu voi învățoșa inima lui Faraon și a

¹⁵ Inf. Maria Rădulescu, 68 de ani, localitatea Bălcești, jud. Vâlcea, 2016.

¹⁶ Inf. Ioana Roman, 55 de ani, localitatea Bărboi, jud. Dolj, 2016.

¹⁷ Ionuț Semuc, *Însemne ale călușului*, în „Studii și comunicări de etnologie”, tomul XXXII, serie nouă, 2018, p. 46.

¹⁸ Psalmii, 109: 1–7.

¹⁹ „Iată, Eu vă trimit pe voi ca pe niște oi în mijlocul lupilor; fiți dar înțelepți ca șerprii și nevinovați ca porumbeii” (Matei 10, 16).

²⁰ Numerii 16: 7–8.

tuturor Egiptenilor, ca să meargă pe urmele lor. Și-Mi voi arăta slava Mea asupra lui Faraon și asupra a toată oștirea lui, asupra carelor lui și asupra călăreților lui”²¹.

În acest sens, din întâlnirea inițială a lui Moise cu Dumnezeu, toiagul a fost o mărturie a puterii și a prezenței lui Dumnezeu, iar aruncarea acestuia, după poruncă, la pământ și transformarea lui în șarpe simbolizează, după cum spun Sfinții Părinți ai Bisericii creștine, prezența lui Iisus în mijlocul oamenilor, moartea și îngroparea Sa în vederea răscumpărării și eliberării omului din robia păcatului.

De asemenea, toiagul de păstor al lui Moise simbolizează păstoria Bisericii de către Iisus prin îndrumarea evanghelică a preceptelor morale și a acțiunilor Sale eliberatoare pentru întreaga umanitate.

În *Noul Testament*, însuși Domnul Hristos folosește alegoria toiagului pentru a desemna pe cei care sunt aleși să conducă propriile lor suflete spre mântuire: „Și celui ce biruiește și celui ce păzește până la capăt faptele Mele, îi voi da lui stăpânire peste neamuri. Și le va păstori pe ele cu toiag de fier și ca pe vasele olarului le va sfărâma, precum și Eu am luat putere de la Tatăl Meu”²².

Bastonul / „cârja lui Dumnezeu” ca însemn sacru al puterii divine se regăsește în legende, colinde ori basme. Cu titlu exemplificativ, o legendă surprinde valențele cosmogonice ale acestui obiect divin: „Pământul are un singur stâlp pe care se ține și care stâlp e ciomagul lui Dumnezeu”²³. Acest stâlp susține basmaua spoită cu pământ din ghearele racilor, prinși din fundul Apelor de către Dracul, basma care formează pământul care se sprijină și în prezent pe acel ciomag²⁴. Potrivit acestei legende cosmogonice, încă de la început Dumnezeu ar fi făcut un singur stâlp pentru a sprijini pământul să nu se prăbușească în apă. Vasile Filip sublinia că atât Pomul-axă, cât și „cârja lui Dumnezeu”, „concretizează un principiu creator prim, consubstanțial cu Dumnezeu însuși sau chiar „mai vechi” decât acesta, așa cum sugerează concluzia motivului disputei sfinților pentru vechime într-o colindă despre pedepsirea lui Iuda, conform căreia cârja ar fi „mai mare” atât decât Fiul cât și decât Tatăl”²⁵.

În conformitate cu o altă legendă cosmogonică, creatorul este Dumnezeu care întemeiază macrocosmosul în acel punct în care se înfige toiagul: „Dumnezeu, umblând pe ape, a înfipt toiagul și s-a făcut pământ”²⁶.

Potrivit unei legende creștine privitoare la viața Sfântului Grigorie Teologul care a trăit în secolul al-IV- d. H., odată cu moartea trupului viața nu se termină, sufletul (întruchipat de toiag) fiind cel care își continuă existența și în Lumea de

²¹ Ieșirea 14, 16–17.

²² Apocalipsa 2: 25–27.

²³ *Legendele românilor*, vol. I *Legendele Cosmosului*, ediție critică și studiu introductiv de Tony Brill, București, Editura „Grai și suflet – Cultura națională”, 1994, p. 139.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Vasile Filip, *Universul colindei românești. În perspectiva unor structuri de mentalitate arhaică*, București, Editura Saeculum, 1999, p. 78.

²⁶ Elena Niculiță-Voronca, *Datinele și credințele poporului român*, Cernăuți, 1903, p. 15.

Dincolo²⁷: „... pe vremea când Sfântul Grigore era om pe pământ s-a oprit la o fântână și a înfipt toiagul în pământ și s-a aplecat să bea apă; atunci, Arhanghelul Mihail i-a luat sufletul, apoi au purces la drum împreună. Amintindu-și de toiagul uitat, sfântul s-a întors din drum și l-a găsit la fântână sub forma unui pom înflorit, iar alături, un stârv”²⁸.

În colindele despre *Furarea astrelor*, „cârja lui Dumnezeu” este unul din obiectele sacre ale Raiului jefuite de către Iuda, demon „pe rând, sau simultan, (...) chtonian, acvatic, aerian și igneu pentru că, fiind o întruchipare a Haosului precosmogonis, el conține, în stare virtuală și nediferențiată, toate cele patru «stihii primordiale»”²⁹. Răpirea acestor obiecte (dintre care menționăm: soarele, luna, stelele, „toiagul de judecată”, „bățul de vitejie”, „scaunul de judecată”, „cununa raiului”, spicul cel mai bun) periclitează ordinea cosmică, determină „întoarcerea Haosului, prilej al unei noi Creații și al reînnoirii lumii”³⁰.

Prezența unui complex de rituri, ritualuri și practici ceremoniale legate de toiag (cu variantele sale) în spațiul etnografic românesc dezvăluie, la o cercetare detaliată, implicații profunde de ordin mitico-religios. De asemenea, virtuți mitico-magice ale toiagului sunt evidente și în speciile folclorice, cu precădere în legende, colinde și basme.

Toiagul mortului, cu multiplele denumiri ce evidențiază rolul acestuia, îl putem înscrie în seria simbolurilor Axei Lumii. Acest obiect ritual are o formă de spirală, simbol al drumului sufletului după moarte. În călătoria pe care o face sufletul după moarte este esențială alegerea corectă a căii spre dreapta. Tot de la stânga spre dreapta are loc și mistuirea ritualică a lumânării de ceară.

De asemenea, toiagul este semn al conducerii și al puterii, simbol al înțelepciunii și al alegerii omului de către Dumnezeu într-o poziție de stăpânire și îndrumare în raport cu oamenii.

TOIAG – RITUAL OBJECT, SIGN OF POWER AND WISDOM

(Abstract)

The presence of a complex of rites, rituals and ceremonial practices related to *toiag* (circular-shaped candle; staff), in the Romanian ethnographic space, unravels, when researched thoroughly, profound mythical-religious implications. Moreover, mythical and

²⁷ Despre perpetuarea credințelor și tradițiilor potrivit cărora sufletul supraviețuiește morții trupului, vezi Loredana-Maria Ilin-Grozoiu, *Concepte, credințe și tradiții privind nemurirea sufletului și cultul morților*, Craiova, Editura Universitaria, București, Editura Pro Universitaria, 2014.

²⁸ Narcisa Alexandra Știucă, *Spirala sărbătorilor. Rosturi, tâlcuri și deslușiri*, Sibiu, Editura „Astra Museum”, 2014, p. 101.

²⁹ Andrei Oișteanu, *Motive și semnificații mito-simbolice în cultura tradițională românească*, București, Editura Minerva, 1989, p. 41.

³⁰ Vasile Filip, *op. cit.*, p. 91.

magical virtues of the *toiag* are also evidenced in the folkloric sub-genres, preponderantly in legends, carols and fairy tales.

The *toiag* of the dead person, with its multiple denominations that evidence its role, can be inserted in the series of the World Axis symbols. This ritual object has a winding shape, which is a symbol of the road the soul goes after dying. In the journey that the soul makes, it is essential the correct choice of the way towards right. From left to right, it is also burnt the wax candle.

Furthermore, the *toiag* is a sign of power, symbol of wisdom and the placing of the man, by God, in a position of leadership and control, in relation to the other people.

Keywords: *toiag*, symbolism, ritual object, sign of power, sign of wisdom.